

Nu gaan de armen voor

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Jesaja 25, 6-9

Tweede Schriftlezing: Handelingen 2, 41-47

Schriftlezing Evangelie: Lucas 14, 12!-24

Inleiding

Gaat het in de gelijkenis van de verontschuldigen eenvoudigweg om te stellen van prioriteiten? Of ligt er een diepe betekenis in deze gelijkenis verborgen. Wat zegt dat over het geloof vandaag?

Thema: Nu gaan de armen voor

Gemeente van Christus,

de visie van Jezus op de ware gastvrijheid staat haaks op onze praktijk. Wie zou er kritiek op kunnen hebben als je voor een lekker etentje je familie of goede vrienden uitnodigt. Dat doen we allemaal en daar kun je toch niets negatiefs van zeggen. Maar de Jezus die we leren kennen in het Lukasevangelie stelt die voor de hand liggende gang van zaken fundamenteel onder kritiek. Hij is op zoek naar de belangeloze gastvrijheid. Jezus hoopt op de volledig open houding die het verlangen naar terug ontvangen en symmetrie volledig voorbij is en die uitnodigt zonder aanzien des persoons.

In de aankondiging van deze dienst meldde ik dat Lucas de enige is die deze gelijkenis vertelt. Dat is niet waar. Ook in Matteüs 22 en in het apocriefe Thomasevangelie staat een versie van deze gelijkenis. Waarschijnlijk gaan alle drie de varianten terug op dezelfde bron. Maar Matteüs maakt het verhaal veel heftiger. De dienaren die de uitnodigingen verspreiden worden in de versie van Matteüs door de beoogde gasten vermoord. Daarop laat de koning (alleen bij Matteüs wordt de gastheer een koning met een leger) de moordenaars ombrengen en hun stad in brand steken.¹ U begrijpt, tegen de achtergrond van dergelijke grimmige gebeurtenissen is de feestelijke sfeer dan geheel bedorven. Die heftigheid moet beïnvloed zijn door de gelijkenis van pachters van de wijngaard, die er bij Matteüs vlak vóór staat, en die een duidelijke christelijke veroordeling van de Joden betekent. Immers, de pachters weigeren een deel van de opbrengst af te staan aan de zoon van de eigenaar.² In de gelijkenis van deze onrechtvaardige pachters wordt ook zo'n radicale afwijzing beschreven, die eindigt in dood en verderf. Van dit schema kon Matteüs kennelijk maar moeilijk loskomen. Misschien was hij te zeer onder de indruk van de gewelddadige tijd waarin hij leefde en waarin de grote Joodse opstand door de Romeinen keihard werd neergeslagen, Jeruzalem ingenomen en de tempel verwoest, de tempelschatten geroofd.

In het Thomasevangelie gaat het er wat rustiger aan toe. Maar ook hier zijn de smoesjes van de beoogde gasten niet van de lucht. Hier zijn zelfs vier afwijzingen te beluisteren. De gelijkenis eindigt bij Thomas in de vaststelling:

De handelaars en de kooplieden zullen de plaatsen van mijn Vader niet binnengaan.³

Het lijkt wel of Thomas een bepaalde groep in de samenleving op het oog heeft. Commercie en het Rijk Gods gaan bij Thomas niet samen, dat is duidelijk. Bij Lucas is het anders. Hier zou je in de genodigden in de eerste plaats de Joodse leiders kunnen herkennen. Maar zoals ik het hoor, is het vooral een boodschap aan iedere lezer. Iedereen kan zichzelf naar mijn idee gemakkelijk herkennen. Wij allemaal staan, als we niet oppassen vastgekleefd in de drukte van het bestaan, waardoor de prioriteiten van ons leven worden gedecteerd. En probeer daar maar eens aan te ontkomen, zelfs wanneer het gaat om het feest van het Koninkrijk van God.

Het is wel jammer dat die grimmigheid, zelfs bij Lucas aan deze, op zichzelf toch feestelijk bedoelde, gelijkenis is blijven kleven. Er is iets dreigends aan de hand met dit feest. Niet komen is kennelijk absoluut niet de bedoeling en eigenlijk ook niet geoorloofd. Dat is vreemd. Het is dat ook niet zomaar een feest, dat begrijp ik wel. Maar die uitsluitende en dreigende kant heeft de boel toch een beetje verpest, door de eeuwen heen. Ik wou dat wij Jezus zelf er nog eens naar konden vragen. Want, een feest waar je heen móet, dat verliest toch zijn feestelijkheid? Of is het toch nog anders en zijn de echte feestvierders zij, die het heerlijk vinden om te gaan, omdat ze in die feestzaal en daar alleen, werkelijk zichzelf mogen zijn?

Zijn wij in staat tot de open houding waar de Heer van het feest op hoopt? Dat is die volledig open houding, die het verlangen naar het terugontvangen volledig voorbij is. Dat gaat ver. Wij hechten eraan dat vriendschapsrelaties symmetrisch zijn, althans zo symmetrisch mogelijk. Iemand uitnodigen betekent dat je ook uitgenodigd kunt worden.

Maar leven met een zegen is geen uitruilen. En armen, kreupelen, verlamden en blinden, zijn tot een dergelijke wederkerigheid, sowieso niet in staat. Hun situatie is in

termen van de kans op terugdoen hopeloos. Zij zijn, in die zin, tot afhankelijkheid gedoemd. Maar is daarom ook ware vriendschap voor hen niet weggelegd? Prachtig en mysterieus is de zaligspreking in vers 14:

Dan zult u gelukkig (zalig) zijn,
zij kunnen voor u dan wel niets terug doen,
maar u zult ervoor beloond worden
bij de opstanding van de rechtvaardigen.⁴

Met andere woorden: God zal het je lonen. Wanneer? Als er in jou een rechtvaardige, een *tsaddik* in het Hebreeuws,⁵ opstaat. Dat is een mens naar Gods hart. In dit licht gaat het verlangen naar de opstanding spreken tot je hart.

Aan iemand die meende Jezus begrepen te hebben is door Lucas daarna een tweede zaligspreking in de mond gelegd, die de gelijkenis verbindt aan het voorafgaande. 'Gelukkig,' zegt hij, 'al wie zal deelnemen aan de maaltijd in het koninkrijk van God.' Dat klinkt prachtig... We weten niet wie het zegt. Maar het lijkt erop dat Jezus vindt dat de spreker, wie het ook is, zelf niet weet wat hij zegt. En om hem, en via hem, ons lezers, aan het denken te zetten, vertelt Jezus een gelijkenis, een parabel. Het mooie van de gelijkenis zoals deze bij Lucas staat, vind ik dat deze heel gewoon begint met 'iemand', een zekere mens.⁶

Heel droog en constaterend wordt het verhaal opgebouwd. De centrale figuur is de mens die een feest geeft. De gesprekspartner is zijn dienaar. En dan zijn er drie groepen: ten eerste, de eerst genodigden. Dat zijn de oorspronkelijk beoogde gasten. Als de knecht hen aan de uitnodiging herinnert met de woorden: 'Kom, want alles is klaar...', dan horen wij de bekende woorden bij de viering van de Tafel van de Heer: 'Kom, want alles is gereed.'⁷ Dat is niet toevallig. Maar ze komen niet. Alle leden van de eerste groep hebben ineens excuses. Zij kunnen, plotseling,⁷ en dat is vreemd, niet komen. Waarom? Stuk voor stuk zitten ze vast aan hun bezit, waarbij ook een vrouw in deze tijd, *no offence intended*, daaronder valt. Kennelijk wegen de verantwoordelijkheden aan al dat bezit verbonden zo zwaar, dat van feestvieren en onbevooroordeelde gastvriendschap nu ineens geen sprake meer kan zijn.

Maar er is haast. Het is immers de tijd van het grote feest. Wie op dat moment met redenen aankomt, die onder normale omstandigheden geldig zouden zijn, heeft de urgentie niet begrepen. Het feest van deze gastheer relateert al het andere. Het is heus wel belangrijk: een pas gekochte akker te bekijken of je ossen te keuren. En als je pas getrouwd bent, heb je natuurlijk wel iets anders aan je hoofd dan de uitnodiging voor een willekeurig feestje. Maar dit is geen willekeurig feestje... en dat te onderscheiden,

daar komt het op aan.

Een gekwetste en boze heer van het feest stuurt zijn dienaar nu lukraak de stad in. De armen, kreupelen, verlamden en blinden, ze werden al genoemd. Dit is de tweede groep. Nu keren ze terug als de gasten die wel 'ja' kunnen zeggen op de uitnodiging.⁸ Zij verlaten hun straten en stegen zonder moeite. Niet gehinderd door enig bezit, zijn zij vrij om te komen. En ze komen, als een vaste combinatie, alsof die de groep is die je altijd bij je zult hebben in de samenleving. In het beloofde land, in het Koninkrijk van God, overal in deze wereld, zijn zij erbij en horen zij erbij. In Deuteronomium 15,11 lezen we:

Armen zullen er altijd zijn bij u.

Daarom druk ik u op het hart om vrijgevig te zijn tegenover iedereen in uw land die in armoede leeft of er slecht aan toe is.⁹

Misschien hebben we in Nederland wel eens het gevoel dat we de armoede aardig onder de knie hebben. En we hebben de neiging de tuin van ons paradijsje te sluiten. En het is waar dat er veel goede voorzieningen zijn in dit rijke land. Maar wereldwijd zullen er, figuurlijk en letterlijk, altijd armen, kreupelen, verlamden en blinden blijven. Niet met je rug naar hen toe gaan staan is een opdracht, onlosmakelijk verbonden met de verwachting van het Koninkrijk Gods. Kunnen wij dat? Of worden ook wij gehinderd door ons bezit, of door de angst om dat bezit te verliezen? Gastvrijheid is niet het profiel dat veel politieke partijen die hun kiezers willen behouden, hoog in het vaandel hebben staan. Armen, kreupelen, verlamden en blinden, vluchtelingen zijn volgens velen alleen welkom in Nederland, wanneer ze onze economie vooruit kunnen helpen. Maar, in de ogen van Jezus, waren het nu juist toch de armen, kreupelen, verlamden en blinden, die jou niet zouden kunnen uitnodigen, nadat jij hen te gast had gehad.

Maar er is nog een derde groep. Want de feestzaal is nog niet vol. Die komt van de wegen en de akkers buiten de stad. Als de zaal nog steeds niet vol is, wordt de dienaar er opnieuw op uit gestuurd. Wie hij daar vindt, 'buiten de stad', wordt niet verteld. 'Buiten de stad', het is een code, het is buiten Jeruzalem, het is wereldwijd, tot aan de uiteinden der aarde. De Jesajaprofeet wordt vervuld. De omfloerste blik van de heidenen, die ergens wel vermoeden, maar die volgens de profeet niet weten, klaart op. Zij krijgen helder zicht op hun heil. Samen gaat men aan tafel, een tafel van vrede en recht.

Op deze berg vernietigt hij het waas dat alle volken het zicht beneemt, de sluier waarmee alle volken omhult zijn.¹⁰

De meeste uitleggers zijn het erover eens dat Lucas die denkt aan de heidenen, de niet-Joden die toch hoop op redding mogen hebben, ziet als de laatkomers in Gods Koninkrijk.¹¹ Onverwacht worden ook zij te elfder ure genodigd tot het feest. Sterker nog, letterlijk staat er 'dwing ze in te gaan'.¹² Helaas hebben bepaalde christenen dat inderdaad later letterlijk genomen en mensen zijn met het zwaard in de hand bedreigd en bekeerd, voor hun eigen bestwil, zoals werd gezegd.¹³ Dat was een tragisch misverstand, waardoor onvermijdelijk ook heel veel weerstand werd opgewekt. In het boek Handelingen der Apostelen beschrijft Lucas hoe het evangelie de heidenwereld ingaat. Wat begint met die prachtige ideale schets van het leven in de eerste gemeente van Jeruzalem, zal een wereldwijde beweging worden. Naar de letterlijkheid van de beschrijving van die eerste groep die alles gemeenschappelijk had, kunnen wij niet terug. Eerlijk gezegd, zelfs in het boek Handelingen is aan zo'n ideale gemeenschap geen lang leven beschoren.¹⁴ Zij staan aan het begin. Wij komen aan het einde. En toch kunnen ook wij ons hecht verbonden voelen met het grondmotief van de gastvrijheid en eensgezindheid van hen die hun maaltijden gebruikten 'in een geest van eenvoud en vol vreugde'.¹⁵

Ik denk dat in het verhaal van Lucas eigenlijk ook in de praktijk van apostelen als Petrus en vooral Paulus wel blijkt dat het evangelie tot je nemen nooit een kwestie van dwingen, forceren, van slikken of stikken kan zijn. Daarbij is het wel belangrijk om te beseffen dat religie in de Oudheid vooral collectief werd beleefd. Het ging om de gemeenschap van de familie en de samenleving, meestal niet over jongeren die zelfbewust besluiten hun eigen weg te gaan. Jammer vind ik wel, dat Lucas, of wie de eindredactie heeft gehad, het nodig vindt om aan het eind nog even fijntjes te onderstrepen als een

woord van Jezus zelf: 'Ik zeg jullie: niemand van degenen die eerst uitgenodigd waren, zal van mijn feestmaal proeven.'¹⁶ Dat mogen we nooit lezen als een categorische verwerping van het Joodse volk. Dit is later wel gebeurd, tot schande van de kerk en schade van Joden en christenen.

Veeleer wil ik vandaag de gelijkenis op onszelf betrekken en lezen als een ethiek van inclusieve vriendschap in Gods licht. Durven wij het aan onszelf als de armen te zien? Behalve de verwijzing naar Koninkrijk van God, wordt ons getoond hoe gaat het eraan toe gaat aan de Tafel van de Heer. Daar zijn wij zelf geen haar beter dan de armen, kreupelen, verlamden en blinden. Beseffen wij dat? God geeft ons het goede om niet, zonder dat wij dit ooit gelijkwaardig terug zullen kunnen geven. Het fundament onder het Koninkrijk van God, waarvan de Maaltijd van de Heer een viering is, kan niet anders zijn dan gastvrijheid en naastenliefde, onbevooroordeeld, open en vrij. Wie in deze wereld het meeste tekort komt, heeft ook het meeste te verwachten van God. Zo gaan de armen voor.

Amen.

Uitzending en zegen

Als jullie vanhier gaan, besef het gezegende mensen te zijn. Gods uitnodiging gaat uit naar ieder van ons. Maar dat niet alleen, Gods gastvrijheid doet ons aan zijn tafel elkaar zonder vooroordeel ontmoeten, als nieuwe mensen.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de heilige Geest
is met jullie allen.

Noten

¹Matteüs 22, 6-7.

²Matteüs 21, 33-44.

³Thomasevangelie, 64. Klijn, A.F.J., *De apocriefen van het Nieuwe Testament. Buitenbijbelse Evangelien, Handelingen, Brieven en Openbaringen*, Kampen 2001, 56-57.

⁴Lucas 14,14.

⁵Grieks: 'dikaïos'.

⁶Grieks: 'Anthroopos tis'.

⁷Grieks: 'apo mias'.

⁸Vgl. Jesaja 35, 5-6.

⁹Deuteronomium 15,11. Matteüs 26,11. Deze tekst staat niet in Lucas!

¹⁰Jesaja 25,7.

¹¹Bijv. Bovon, F., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*, III/2, *Das Evangelium nach Lukas (Lk 9,51 -- 14,35)*, Neukirchen/Vluyn 1996, 488-523, i.z. 515.

¹²Grieks: 'anagkazon eiselthein.'

¹³Heel bekend is Augustinus tegenover de Donatisten in Noord-Afrika. Augustinus, Brief 185 (aan tribuun Bonifatius). Maar er zijn tal van voorbeelden, denk aan Karel de Grote en de Saksen.

¹⁴Vgl. Handelingen 5.

¹⁵Handelingen 2,46.

¹⁶Lucas 14,24.

